

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM
VAZIRLIGI**

**60910300 – “PEDIATRIYA ISHI”
Umumiy amaliyot peditrining
MALAKA TAVSIFNOMASI**

Toshkent - 2021

ISHLAB CHIQILGAN VA KIRITILGAN:

Toshkent pediatriya tibbiyot instituti

TASDIQLANGAN VA AMALGA KIRITILGAN:

O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi Tibbiyot va farmatsevtika uzluksiz kasbiy ta‘lim muassasalararo Muvofiqlashtiruvchi kengash yig‘ilishida ma‘qullangan.

2021 yil “16” avgustdagi 4 - sonli bayonnoma.

O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligining 2021 yil «31» avgust dagi 272 - sonli buyrug‘ining _____ -sonli ilovasi bilan tasdiqlangan.

JORIY ETILGAN:

O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi.

O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi

MUNDARIJA

	bet
1. Umumiy qoidalar.....	4
1.1. Ushbu malaka tavsifnomasi davlat me'yoriy hujjati bo'lib, quyidagilar asosida tuzilgan:.....	4
1.2. 60910300 – <i>Pediatriya ishi ta'lim yo'nalishi bo'yicha</i> malaka tavsifnomasi davlat me'yoriy hujjati bo'lib, quyidagilarni belgilaydi:.....	6
1.3. <i>Umumiy amaliyot pediatrining</i> malaka tavsifnomasi mo'ljallangan:.....	6
1.4. <i>Umumiy amaliyot pediatrining</i> malaka tavsifnomasi ishlatilishi.....	7
1.5. <i>Umumiy amaliyot pediatrining</i> kasbiy tayinlanishi va ish faoliyatining shart-sharoitlari:.....	7
2. Umumiy amaliyot pediatriga malaka tavsifnomasi.....	7
2.1. Umumiy amaliyot pediatri bilimi.....	7
2.2. Umumiy amaliyot pediatri ko'nikmasi.....	8
2.3. Asosiy nazariy bilimlar.....	8
3. Aholi salomatligini saqlash va kasalliklarning oldini olishda (profilaktikasida) Umumiy amaliyot pediatrining o'rni.....	8
3.1. Umumiy amaliyot pediatri ning majburiyatlari.....	8
4. Sog'liqni saqlash birlamchi tizimida ko'rsatiladigan tibbiy yordam hajmi	9
4.1. Ko'rsatiladigan (tibbiy yordam turi) darajasiga ko'ra Umumiy amaliyot pediatri tomonidan bajariladigan faoliyat: (davolash, profilaktika, diagnostik va h.k.) tadbirlarning o'tkazilishi ko'zda tutilgan kasalliklar ro'yhati.....	9
5. Umumiy amaliyot pediatri ega bo'lishi shart amaliy ko'nikmalari.....	38
6. Umumiy amaliyot pediatrining munosabatlariga ko'yilgan talablar.....	40
Uzluksiz kasbiy ta'lim va Umumiy amaliyot pediatrining attestatsiyasi.....	41

1. UMUMIY QOIDALAR

O‘zbekiston Respublikasida zamonaviy sog‘liqni saqlash tizimini yaratishda aholiga birlamchi tibbiy-profilaktika xizmatlarining keng imkoniyatlari, o‘z vaqtida va yuqori sifatini ta‘minlash eng muhim ustuvor yo‘nalish bo‘lib hisoblanadi. Ushbu maqsadlarda yaratilgan qishloq vrachlik punktlari, oilaviy poliklinikalar, tez tibbiy yordam stanstiyalari va shoshilinch tibbiy yordam muassasalari ma‘lum darajada ko‘pgina vazifalarni hal etishga imkon berdi. Bugungi kunda aholi salomatligining, ayniqsa, umumiy amaliyot pediatri bevosita jalb qilingan qishloq joylarida, patronaj sifatini yaxshilash talab etiladi.

Zamonaviy talablarga javob beruvchi mutaxassislarni tayyorlash uchun, umumiy amaliyot pediatrianing ushbu malakaviy tavsifnomasi asosiy hujjat bo‘lib hisoblanadi.

Malaka tavsifnomasi har joyda umumiy bir xillikni, umumiy amaliyot pediatriini tayyorlash va ishlashga qo‘yiladigan talablarni tartibga solishni (birlashtirilishini) ta‘minlaydi.

1.1. Ushbu malaka tavsifnomasi davlat me‘yoriy hujjati bo‘lib, quyidagilar asosida tuzilgan:

O‘zbekiston Respublikasining “Ta‘lim to‘g‘risida”gi qonuni va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”;

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 05.05.2017 yildagi PQ-2956-sonli “Tibbiy ta‘lim tizimini yanada isloh qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori;

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Oliy ma‘lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirishda iqtisodiyot sohalari va tarmoqlarining ishtirokini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” 2017 yil 27 iyuldagi PQ-3151-son qarori;

O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligining 26.02.2018-yil 125-sonli “Sog‘liqni saqlash muassasalari xodimlarini tayyorlash va qayta tayyorlash tizimini boshqarish va tashkil etish bo‘yicha davlat talablari” buyrug‘i;

2018 yil 5 iyundagi “Oliy ta‘lim muassasalarida ta‘lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta‘minlash buyicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-3775-sonli qarori;

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 12 dekabrda “Yuqumli bo‘lmagan kasalliklar profilaktikasi, sog‘lom turmush tarzini qo‘llab-quvvatlash va aholining jismoniy faolligi darajasini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risidagi” PQ-4063 – sonli qarori;

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 6 maydagi “Tibbiyot va farmastevtika ta‘limi va ilm-fani tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4310-sonli qarori;

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 7 apreldagi PQ-4666-sonli “Tibbiy-sanitariya sohasida kadrlarni tayyorlash va uzluksiz kasbiy rivojlantirishning mutlaqo yangi tizimini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori;

O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligining 2020 yil 21 apreldagi “O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 7 apreldagi PQ-4666-sonli “Tibbiy-sanitariya sohasida kadrlarni tayyorlash va uzluksiz kasbiy rivojlantirishning mutlaqo yangi tizimini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori ijrosini ta‘minlash haqida”gi 125-sonli buyrug‘i;

O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligining 2019 yil 12 avgustdagi “Tibbiyot va farmastevtika oliy va o‘rta maxsus kasb hunar ta‘lim muassasalarida ta‘lim jarayonini tashkil etish bo‘yicha me‘yoriy hujjatlarni yanada takomillashtirish to‘g‘risida”gi 209-sonli buyrug‘i.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 25 iyuldagi “Koronavirus pandemiyasini yumshatish, aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi va salomatligini saqlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6035-sonli farmoni.

O‘zbekiston Respublikasining “Ta‘lim to‘g‘risida”gi qonuni va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”;

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 05.05.2017 yildagi PQ-2956-sonli “Tibbiy ta‘lim tizimini yanada isloh qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori;

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Oliy ma‘lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirishda iqtisodiyot sohalari va tarmoqlarining ishtirokini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” 2017 yil 27 iyuldagi PQ-3151-son qarori;

O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligining 26.02.2018-yil 125-sonli “Sog‘liqni saqlash muassasalari xodimlarini tayyorlash va qayta tayyorlash tizimini boshqarish va tashkil etish bo‘yicha davlat talablari” buyrug‘i;

2018 yil 5 iyundagi “Oliy ta‘lim muassasalarida ta‘lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta‘minlash buyicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-3775-sonli qarori;

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 12 dekabrda “Yuqumli bo‘magan kasalliklar profilaktikasi, sog‘lom turmush tarzini qo‘llab-quvvatlash va aholining jismoniy faolligi darajasini oshirish chora-tadbirlari. to‘g‘risidagi” PQ-4063 – sonli qarori;

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 6 maydagi “Tibbiyot va farmastevtika ta‘limi va ilm-fani tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4310-sonli qarori;

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 7 apreldagi PQ-4666-sonli “Tibbiy-sanitariya sohasida kadrlarni tayyorlash va uzluksiz kasbiy rivojlantirishning mutlaqo yangi tizimini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori;

O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligining 2020 yil 21 apreldagi “O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 7 apreldagi PQ-4666-sonli “Tibbiy-sanitariya sohasida kadrlarni tayyorlash va uzluksiz kasbiy rivojlantirishning mutlaqo yangi tizimini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori ijrosini ta‘minlash haqida”gi 125-sonli buyrug‘i;

O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining 2019 yil 12 avgustdagi "Tibbiyot va farmastevtika oliy va o'rta maxsus kasb hunar ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonini tashkil etish bo'yicha me'yoriy hujjatlarni yanada takomillashtirish to'g'risida"gi 209-sonli buyrug'i.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 25 iyuldagi "Koronavirus pandemiyasini yumshatish, aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi va salomatligini saqlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6035-sonli farmoni.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 11 maydagi PQ- 3715-sonli "Allergik kasalliklarni profilaktika qilish, ularga tashhis qo'yish va davolashni tubdan takomillashtirish chora tadbirlari to'g'risida"gi qaror;

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 12 oktyabrdagi "O'zbekiston Respublikasida xalq tabobati sohasini tartibga solish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3968-sonli qarori;

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 13 fevraldagi "Ixtisoslashtirilgan ftiziatriya va pulmonologiya yordami ko'rsatish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4191-sonli qarori;

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 10 apreldagi "O'zbekiston Respublikasida xalq tabobatini rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4668-sonli qarori;

1.2. 60910300 – Pediatriya ishi ta'lim yo'nalishi bo'yicha malaka tavsifnomasi davlat me'yoriy hujjati bo'lib, quyidagilarni belgilaydi:

- kasbiy tayinlanishi, umumiy amaliyot pediatriyning umumiy qoidalari va ish faoliyatining shart-sharoitlari;
- umumiy amaliyot pediatriga qo'yiladigan malakaviy talablar;
- umumiy amaliyot pediatri attestatsiyasiga qo'yiladigan talablar;
- tibbiyot oliy muassasalari va sog'liqni saqlash sohaslarining umumiy amaliyot pediatriyini tayyorlashga va foydalanishga mas'uliyati

1.3. Ushbu malaka tavsifnomasi mo'ljallangan:

- tibbiyot institutlari va ularning filiallari, sog'liqni saqlashning birlamchi tibbiy-sanitariya muassasalari (TTB, KTMP, OP, QOP, QVP, "103" shahobchalari);
- sog'liqni saqlashning boshqarish tashkiloti;
- ushbu malaka tavsifnomasi orqali tayyorlangan umumiy amaliyot pediatriyning mehnatidan foydalanuvchi vazirliklar, idoralar, korxonalar (muassasa va tashkilotlar);
- sog'liqni saqlashning mahalliy tashkilotlari;
- davolash-profilaktika muassasalari;
- tibbiy assostiastiya, fond va jamg'armalar foydalanish uchun mo'ljallangan.

1.4. Pediatriya ishi bo'yicha malaka tavsifnomasi ishlatiladi:

- tibbiyot institutlari va ularning filiallari, sog'liqni saqlashning birlamchi tibbiy-sanitariya muassasalari (TTB, KTMP, OP, QOP, QVP, "103" shahobchalari);
- sog'liqni saqlashni boshqarish tashkiloti;
- ushbu malaka tavsifnomasi orqali tayyorlangan umumiy amaliyot pediatrianing mehnatidan foydalanuvchi vazirliklar, idoralar, korxonalar (muassasa va tashkilotlar);
- sog'liqni saqlashning mahalliy tashkilotlari;
- ixtisoslashtirilgan davolash-profilaktika muassasalari;
- tibbiy assostiastiyalar, fond va jamg'armalarda shu soha asosida faoliyat yurituvchilar tomonidan ishlatiladi.

1.5. Umumiy amaliyot pediatrianing kasbiy tayinlanishi va ish faoliyatining shart-sharoitlari

60910300- Pediatriya ishi ta'lim yo'nalishi bo'yicha umumiy amaliyot pediatri tayyorlangan:

- aholining turli yosh-jinsiy va ijtimoiy guruxlari orasida, jumladan, bolalar, o'smirlar va katta yoshdagilarda eng ko'p tarqalgan kasalliklarni tashxislash, davolash va profilaktikasi ko'rinishida mazkur malakaviy tavsifning tartibiga muvofiq amalga oshiriluvchi ommaviy zararlanish o'choqlarida ambulator va shoshilinch tibbiy yordamni mustaqil ravishda olib borishga;
- tibbiy hisob-kitob xujjatlarini (bolaning rivojlanish tarixi, o'lim haqidagi guvohnoma va sog'liqni saqlashning boshqa statistik shakllari) yuritishga;
- asosiy statistik, jumladan, iqtisodiy ko'rsatkichlar bo'yicha davolash-profilaktik muassasalarining faoliyatini taxlil qilishga;
- tibbiyot muammolari bo'yicha ilmiy-tadqiqot ishlarida ishtirok etishga;
- 60910300- Pediatriya ishi ta'lim yo'nalishi doirasida tanlangan mutaxassislik bo'yicha oliy tibbiy ta'limni magistratura yoki klinik ordinaturada davom ettirishga;
- qayta tayyorlash va malaka oshirish tizimida qo'shimcha kasb ta'limini egallashga.

2. UMUMIY AMALIYOT PEDIATRIGA MALAKA TAFSIFNOMASI

2.1. Umumiy amaliyot pediatrianing bilimi:

- aholi salomatligini muhofaza qilish, sog'liqni saqlashni boshqarish, tibbiyot xodimlarining javobgarligi, ularning xuquqlari va majburiyatlari sohasidagi O'zbekiston Respublikasi qonunchiligining asoslari;
- O'zR SSV ning me'yoriy-xuquqiy aktlari;
- bolalar turli kasalliklarining asosida yotgan umumbiologik va patologik jarayonlarning sabablari va rivojlanish mexanizmlari va ko'rinishlarini bilish;

- bolalarda turli kasalliklar profilaktikasining metodologik asoslari, davolashning nomedikamentoz va medikamentoz usullari.

2.2. Umumiy amaliyot pediatrining ko'nikmasi:

- bolalarda eng ko'p tarqalgan kasalliklarning tamoyillari va profilaktikasining usullariga ega bo'lish;
- bolalar kasalliklarda to'liq anamnez yig'ish va klinik tekshiruvlar o'tkazish;
- reja tuzish, laborator va instrumental tekshiruv usullarini interpretatsiya qilish;
- KXT-10 ga muvofiq dastlabki va klinik tashxisni shakllantirish;
- shifoxonagacha bo'lgan bosqichda shoshilinch va tez yordamni ko'rsatish bo'yicha muolajalar va manipulyastiyalarni olib borish;
- somatik va xirurgik yo'nalishdagi shifokor manipulyastiyalarini amalga oshirish;
- "dalillarga asoslangan tibbiyot" ning bosh tamoyillarini qo'llash.

2.3. Asosiy nazariy bilimlar:

Umumiy amaliyot pediatri bilishi kerak:

- aholining turli yosh-jinsiy va ijtimoiy guruxlari orasida, jumladan, bolalar, o'smirlar va katta yoshdagilarda eng ko'p tarqalgan kasalliklarni tashxislash, davolash va profilaktikasi ko'rinishida mazkur malakaviy tavsifning tartibiga muvofiq amalga oshiriluvchi ommaviy zararlanish o'choqlarida ambulator va shoshilinch tibbiy yordamni mustaqil ravishda olib borish;
- tibbiy hisob-kitob hujjatlarini yuritish (bolaning rivojlanish tarixi, o'lim haqidagi guvohnoma va sog'liqni saqlashning boshqa statistik shakllari);
- asosiy statistik, jumladan, iqtisodiy ko'rsatkichlar bo'yicha davolash-profilaktik muassasalarining faoliyatini taxlil qilish;
- immunoprofilaktika;
- tibbiyot muammolari bo'yicha ilmiy-tadqiqot ishlarida ishtirok etish;
- rastional farmakoterapiyani olib borish uchun medikamentoz terapiyaning isbotlangan tamoyillardan foydalanish; olib borilayotgan farmakoterapiyaning saradorligi nazorat qilish va bexatarligini ta'minlash;
- kasalliklarning rivojlanishini oldini olish bo'yicha sanitariya-oqartuv ishlarini olib borish;

3. Aholi salomatligini saqlash va kasalliklarning oldini olishda umumiy amaliyot pediatri o'rni

3.1. Umumiy amaliyot pediatri majburiyatlari:

Biriktirilgan aholini muhofaza qilish va kasalliklarning profilaktikasini olib borish umumiy amaliyot pediatri faoliyatining asosiy yo'nalishi bo'lib hisoblanadi.

Quyida keltirilgan ishlarning ro'yxati ish joylarida, mahallalarda, maktab va bolalar bog'chalarida, uyda va shifokor uchastkalarida olib boriladi:

- Sog'lom turmush tarizini targ'ib qilish bo'yicha tadbirlarni tashkillashtirish va olib borish: rastional ovqatlanish, chekish, narokmaniya va alkogolga ruju qo'yishga qarshi kurash, faol dam olishni va jismoniy tarbiya va sport bilan shug'ullanishni targ'ib qilish.
- Asoratlar va nogironlikni oldini olish uchun eng ko'p tarqalgan kasalliklarning profilaktikasi bo'yicha tadbirlarni olib borish.
- Aholini o'z vaqtida emlash bilan ta'minlash.
- Travmatizm, baxtsiz hodisalar, zaharlanishni oldini olish bo'yicha tadbirlarni olib borish.
- Kasalliklarni erta aniqlash va o'z vaqtida davolash uchun aholi skriningini o'tkazish.
- Biriktirilgan aholi orasida profilaktik ko'ruvlar olib borishni tashkillashtirish.
- Surunkali kasalliklari bo'lgan bemorlarni dispanser kuzatuvini olib borish.
- Ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan kasalliklar bilan kurashish bo'yicha tadbirlarni olib borish (tuberkulyoz, orttirilgan immun tanqislik sindromi (OITS), narkomaniya.
- Sanitar-epidemiologik nazoratning tuman markazi bilan birga yuqumli kasalliklar tarqalishining profilaktikasi bo'yicha tadbirlar olib borish.
- Aholi salomatligini muhofaza qilish bo'yicha tadbirlarni ishlab chiqish va olib borishga jamoatchilikni jalb qilish.
- Aholining tibbiy savodxonligi va huquqlarini bilishga o'rgatish.
- Har yili ko'rsatilayotgan tibbiy yordam sifatini yaxshilash uchun shifokor uchastkasi, shifokor va hamshiralar ish faoliyatining auditini olib borish (tekshiruv va taxlil).

Malakali tibbiy yordam ko'rsatish

1. Biriktirilgan aholi salomatligini muhofaza qilish, profilaktik, sanitar-gigienik va epidemiyaga qarshi tadbirlarni olib borish.
2. Bolalar aholisiga sifatli tibbiy yordamni ko'rsatish, tashxislash, davolash va dinamikada kuzatuvni olib borish, bolalarda ko'p tarqalgan kasalliklarning profilaktikasi va rehabilitatsiyasini amalga oshirish.
3. Shifoxonagacha bo'lgan bosqichda birinchi tibbiy yordamni ko'rsatish.
4. Ko'p tarqalgan kasalliklar va shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatishda muolajalarni olib borish.

4. Sog'liqni saqlash birlamchi tizimida ko'rsatiladigan tibbiy yordam xajmi

4.1. Ko'rsatiladigan (*tibbiy yordam turi*) darajasiga ko'ra umumiy amaliyot pediatri tomonidan bajariladigan faoliyat:

- *profilaktika faoliyati (birlamchi, ikkilamchiva x.k.)*

Bolalar salomatligini himoya qilish, skrining, emlash, sanitariya-oqartuv va epidemiyaga qarshi ishlarni vaqtida olib borish;

- tashxisga oid faoliyati:

Klinik va instrumental - laboratoriya tadqiqot usullari asosida bolalarga kasallik va patologik holatiga zamonaviy klinik va laborator tekshiruvlar asosida tashxis qo'yish;

- davolash faoliyati:

bolalarga shoshilinch xolatlarida birlamchi yordam ko'rsatish;

bolalarga o'z vaqtida sifatli tibbiy yordam ko'rsatish

bolalarda og'ir xolatlarni aniqlab stasionarga gospitalizatsiya qilish;

ta'siri isbotlangan dori-darmonlar bilan davolash, ularni farmakologik va nojo'ya xususiyatlarni bilish;

- reabilitatsiyaga oid faoliyati:

surunkali kasalliklar bilan og'rigan bemorlarga reabilitatsiya tadbirlarini o'tkazish; reabilitatsiyaga muhtoj bo'lgan bemorlarga davolash uchun jismoniy tarbiya, fizioterapiya va no'anaviy terapiya usullari (igna refleks terapiya, fitoterapiya, gomeopatiya) vositalaridan foydalanish; va boshqalar;

- psixologo-pedagogik faoliyati:

o'smirlar o'rtasida umumiy gigiena to'g'risida suxbatlar olib borish, "og'ir o'smirlar" o'rtasida psixo-profilaktik darslar olib borish;

ularda alkoholizm, narkomaniya, chekishni oldini olish uchun chora-tadbirlar olib borish;

kritik vaziyatlarda psixologik yordam ko'rsatish;

- tashkiliy-boshqaruv faoliyati:

birlamchi bo'g'inlarda tibbiy xodimlarning mehnatini tashkil etish, funkstional majburiyatlarni va ularni amalga oshirishning optimal algoritmini aniqlash;

mehnatni muhofaza qilish va xavfsizlik texnikasi bo'yicha tadbirlarni uyushtirish, kasbiy kasalliklarni profilaktika qilish, ekologiya xavfsizligiga amal qilish va uni ta'minlash ustidan nazorat qilish;

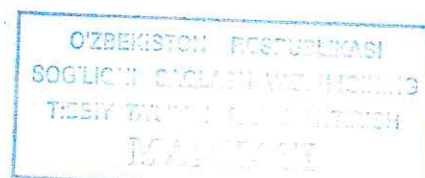

birlamchi bo'g'inlarda hisob yuritish-hisobot berish bo'yicha tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirish;
nogironlarni ekspertizadan o'tkazish;
birlamchi bo'g'inlarda bolalarga davolash-diagnostika va reabilitasiya-profilaktika yordami ko'rsatish sifatini nazorat qilish;
ish bo'yicha yozishmalar (xizmatdagi xatlar, tahliliy materiallar, xatlar)ni yuritish;
(davolash, profilaktika, diagnostika va h.k.) tadbirlarining o'tkazilishi ko'zda tutilgan kasalliklar ro'yxati:

SHOSHILINCH YORDAM

1. Quyida keltirilgan kasalliklarda erta tashxislash, shifoxonagacha bo'lgan yordamni ko'rsatish:

- Terminal holatlar. Klinik o'lim
- Shok va uning turlari (gipovolemik, kardiogen, vazogen, obstruktiv).
- Respirator shoshilinch holatlar
Yuqori nafas yo'llarining o'tkir obstruktsiyasi (yot jisim bilan obstruktsiyasi, epiglottit, laringotraxeit, xikkildok allergik shishi)
Bolalarda o'tkir bronxial obstruktsiya (bronxial astma, bronxiolit, aspirasion sindrom).
Taranglashgan pnevmotoraks
- Yurak etishmovchiligi
- Sionotik krizlar
- Yurak tamponadasi
- Yurak ritmining buzilishi (taxiaritmiyalar, bradiaritmiyalar, ekstrastoliyalar)
- Koma holatlari (gipoglikemik, giperglikemik, jigar, uremik koma)
- Talvasalar (febril talvasa, epileptik talvasa)
- Eksikoz holatlari
- Periferik qon aylanishining o'tkir buzilishi bilan kechadigan isitma holatlari (erta yoshdagi bolalarda neyrotoksikoz, katta yoshdagi bolalarda gipertermik sindrom, infeksiyon toksikozlar)
- Oshqozon-ichak traktidan o'tkir qon ketishi
- Ichki qon ketishlar
- Tashqi qon ketishlar
- Peroral, ingalyastion, absorbstion, in'ekstion zaharlanish
- Hasharotlar chaqishi
- Ilon chaqishi Chaen chakishi

- Oftob urishi. Qizib ketish (gipertermiya)
- Sovuq urishi. Sovuq olishi (gipotermiya)
- O'tkir eshakemi
- Kvinke shishi
- Xikkildokning allergik shishi
- Anafilaksiya
- Buyrak kolikasi
- O'tkir qorin sindromi
- O't qopi kolikasi
- O'tkir siydik tutilishi
- Utkir buyrak etishmovchiligi
- Kuyish (termik, kimyoviy)
- Elektr toki bilan jarohatlanish
- Cho'kish
- Bolalarga nisbatan qo'pol muomalada bulish
- Og'ir jarohatlanish (nafas olish va yurak faoliyatining buzilishi, shok, miya shishi, og'riq sindromi)
- Shifoxonadan tashkari tug'ruq holatlari
- Suyak mushak tizimi shikastlanishlari
- Bosh miya jaroxatlari
- Ko'krak va qorin bo'shlig'i shikastlanishlari

Yuqorida qayd etilgan shoshilinch holatlarda birinchi shifokor yordami ko'rsatilgach tez yordam chaqiriladi va shoshilinch tibbiy yordam tizimiga o'tkaziladi.

Shifoxonagacha bo'lgan bosqichda shoshilinch holatlarda birinchi tibbiy yordam turlari:

- Bolaning holatini birlamchi baholash. Es-hush darajasini birlamchi baholash.
- Detal va fokuslangan fizikal tekshiruv o'tkazish
- Bola bilan qo'pol muomalada bo'lishga shubha qilinganida bolaning holatini baholash
- Nafas yo'llari o'tkazuvchanligini tekshirish va tiklash
- Nafasni baholash va respirator quvvatlash
- Periferik va markaziy gemodinamikani tekshirish, gemodinamik quvvatlash.
- Asosiy darajadagi yurak-o'pka reanimastiyasi (bolaning yoshiga qarab o'pka-yurak reanimastiyasini o'tkazish).
- Avtomatik tashqi defibrillyastiya
- Boshini to'g'ri tutish bilan nafas yo'llarini ochish
- Nafas yo'llari o'tkazuvchanligini tiklashning invaziv usullari (nokcha va "so'rg'ich" yordamida nafas yo'llarini tozalash, orofarengial va nazofarengial havo o'tkazuvchilarni kiritish, traxeya intubastiyasi)
- To'liq va yordamchi rejimda Ambu qopchasi bilan ventilyastiya qilish

- Kislorod ingyastiyasi (yuqori oqim, bir tomonlama yo'naltirilgan klapanli niqob bilan, nazal kanyulya bilan)
- Bolalarga umumiy shokka qarshi terapiya olib borish
- Sovqotishda (gipotermiya) bolani isitish
- Dorilar va suyuqliklarni tomir ichiga, infuziya va bolyus yuborish
- Yuqori nafas yo'llaridan yot jismni olib tashlash (bir yoshgacha va bir yoshdan katta bolalarga)
- Bolalarda tashqi massiv qon ketishlarni to'xtatish
- Cho'kish va osilganda bolalarga birinchi yordam ko'rsatish
- Transport shinalari bilan immobilizastiya qilish
- Spinal taxtachada immobilizastiya qilish
- Ochiq pnevmotoraksda okklyuzion bog'lam qo'yish
- Qorin sohasidagi jarohatga abdominal bog'lam qo'yish
- Jism kirgan jarohatga fiksastiyalovchi bog'lam qo'yish
- Bo'yin va qo'ltiq osti sohasidagi jarohatlarga germetik bog'lam qo'yish
- Ochiq jarohatlarga bog'lam qo'yish
- Travmatik amputastiya qilingan yaraga bog'lam qo'yish
- Amputastiya qilingan fragmentni saqlash va bemor bilan birga shifoxonaga transportirovka qilish
- Zo'riqqan (klapanli) pnevmotoraksda plevra bo'shligi punkstiyasi
- Og'riqni baholash va jarohatlanishda uni boshqarish
- Talvasalarda birinchi erdam kursatish
- Komaning turiga karab birinchi erdam kursatish
- Yurak etishmovchiligida birinchi erdam ko'rsatish
- Oftob urishida birinchi yordam ko'rsatish
- Elektr tokidan shikastlanganda birinchi yordam ko'rsatish
- Kuyishda birinchi yordam ko'rsatish
- Qon to'xtatishning vaqtinchalik usullarini qo'llash.
- Jgut ko'yishga ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalarni bilish, jgutdan to'g'ri foydalanish

Umumiy pediater shifokori bemorlarning ko'ruvi, tashxislash, davolash, reabilitastiyasini olib borishi lozim, zarurat bo'lganida bemor bolalarni qayta tekshiradi, maslahat olib boradi, shifoxonaga yotqizadi, keyin davo tavsiya etadi va quyidagi kasalliklarda keyingi kuzatuvni amalga oshiradi:

Umumiy amaliyot pediatri mustaqil ravishda bajara olishi lozim:

1. Bolalarning ko'ruvini o'tkazish va fizikal tekshiruv ma'lumotlarini baholash
2. Laborator, instrumental tekshiruv rejasini tuzish
3. Qon, peshob, balg'am, oshqozon va duodenal sharbati, koprogramma, likvor, elektrofiziologik va boshqa tekshiruv usullari natijalarini interpretastiya qilish
4. Ko'p tarqalgan kasalliklar profilaktikasi va davolash tamoyillari va usullariga ega bo'lish, bemor bolalar reabilitastiyasi

5. Shifokor uchastkasida bola rivojlanishining kuzatuvini olib borish
6. Bolaning o'sishi va rivojlanishini baholash (kuzatuvni tez-tezligi, jismoniy va psixomotor rivojlanishini baholash)
7. Kasalliklarning skriningida ishtirok etish
8. Immunizastiyani o'tkazish
9. Chaqaloqlarga tug'ruqxonadan uyga javob berilganida darhol, bir yoshgacha har oyda va har yil patronaj o'tkazish va maslahat berish
10. Sog'lom yangi tug'ilgan chaqaloqni parvarishlash bo'yicha bolaning tarbiyasiga mas'ul bo'lgan insonlarga maslahat berish
11. Bolaning tarbiyasiga mas'ul bo'lgan insonlarga maslahat berish va bolani emizish va oziqlantirilishini nazorat qilish
12. Bolani rivojlanishini baholash va uning tarbiyasiga mas'ul bo'lgan insonlarga maslahat berish, quyidagi holatlar va muammolarda yordam ko'rsatish:
  - Tishlarning yorib chiqishi
  - Go'daklarda ichak sanchiqlari
  - Go'daklarda sariqlik
  - Bolalarda diareya
  - Bolalarda qusish
  - Bolalarda yo'tal
  - Bolalarda rinoreya (burun bitishi)
  - Bolalarda isitmalash
  - Bolalarni tuvakka o'tqazishga o'rgatish
  - Go'daklarda uyquning o'ziga xosligi
  - Bolalarda qo'rquv
  - Bolalarning patologik odatlari
  - Bolalarda nutq rivojlanishining orqada qolishi
  - Katta yoshdagi bolalar va o'smirlarda bosh og'rig'i
  - Bolalar qornida psixogen og'riq
  - Bolalarning jinsiy rivojlanishi va tarbiyasi

Umumiy pediater shifokori quyidagi muolajalarni mustaqil tarzda bajara olishi lozim:

Umumiy ko'nikmalari:

- Lotin tilida restsept yozish
- Shoshilinch yordam talonini to'ldirish
- Operativ, hisobot xujjatlarini to'ldirish
- Bemorlarni tizimlar bo'yicha tekshirish
- Juda xavfli va karantinli infekstiyalar aniqlanganida birlamchi epidemiologik tadbirlarni olib borish
- Tomir ichi, mushak orasi, teri osti va teri ichi infekstiyalari
- Siydik qopi kateterizastiyasi
- Bolada shqozonni zondlash va yuvish

- Rentgen suratini
- Gemogramma, biokimyoviy ko'rsatkichlarni interpretatsiya qilish
- Yo'g'on tomchiga qon olish
- Og'iz va burundan olingan surtmaning ekmasi
- Najas, peshob, qon ekmasi
- Gemokulturaga qon olish
- Peshobni tekshirish, uning fizik va kimyoviy xossalari, zamonaviy ekspress-usullari, peshobda oqsil, qand, asteton va o't pigmentlarini aniqlash usullari; siydik cho'kmalari mikroskopiyasi; Nechiporenko bo'yicha sinamalar qo'yish va klinik baholash
- Yaraga birlamchi xirurgik ishlov berish.
- Davolovchi parhez ishlab chiqish.

Bolalar kasalliklari

Yangi tug'ilgan chaqaloqlik davri kasalliklari va holatlari

- Yangi tug'ilgan chaqaloqlarda chegaraviy holatlar
- Sog'lom muddatidan avval tug'ilgan chaqaloqlarni parvarishlash
- Homilaning ona qornida rivojlanishining orqada qolishi
- Qusish va qayt qilish sindromlari
- Teri va kindikning mahalliy bakterial infektsiyasi
- Tirik tug'ilganlik mezonlarini aniqlash
- Homilaning gestation yoshini aniqlash
- Yangi tug'ilgan chaqaloqning morfofunktsional etilganligini baholash
- Uy sharoitida yangi tug'ilgan chaqaloqlarni olib borish
- Liqildoq holatini baholash
- Bosh aylanishidagi o'zgarishlarni baholash
- Kindik qoldig'i va o'rniga ishlov berish
- Bolalarning o'sish va jismoniy rivojlanish monitoringini olib borish
- Bolalarning asab-ruhiy rivojlanishini baholash
- Yangi tug'ilgan chaqaloqlarning ko'krak suti bilan emizib boqilishini baholash
- Ko'krak suti bilan emizib boqish bo'yicha onalarga maslahat berish
- Muddatida va muddatidan avval tug'ilgan bolalarning ovqatlanishini hisoblash
- Yangi tug'ilgan chaqaloqlarni sun'iy ovqatlantirish
- Emizikli ayolning ovqatlanishini korrektsiya qilish
- Ovqatlanish muammosi va yoshga nisbatan kam vazni baholash
- Yangi tug'ilgan chaqaloqlarda dispeptik buzilishlarni baholash
- Gipotermiya, gipoglikemiyaning profilaktikasi va davosi
- Yangi tug'ilgan chaqaloqlarda nafas buzilishi belgilarini baholash
- Yangi tug'ilgan chaqaloqlarda apnoeni baholash va olib borish taktikasi
- Nafas yo'llarini tozalash

- Kramer shkalasi bo'yicha bilirubin darajasini baholash
- Yangi tug'ilgan chaqaloqlarda sariqlikning shakllari va og'irlik darajasini baholash
- Fiziologik va patologik reflekslarni baholash
- Antibiotikoterapiya (oral, empirik)
- Yangi tug'ilgan chaqaloqlarda raxit profilaktikasi
- Laborator va instrumental iekshiruvlarni interpretatsiya qilish (umumiy qon, peshob, najas, qonda bilirubin, qand taxlili, UTT)
- Uy sharoitida teri, kindikning mahalliy bakterial infektsiyasini davolash
- Yangi tug'ilgan bemor chaqaloqlar transportirovkasini tashkillashtirish

2. Dastlab shifoxonagacha bo'lgan birinchi tibbiy yordamni ko'rsatib, maxsus tibbiy yordamni talab qiluvchi o'tkir holatlar yoki kasalliklarni tashxislash va o'z vaqtida tor mutaxassislar maslahati va ko'ruvidan o'tkazishga yo'llanma berish va/yoki stasionar sharoitda davolash va bemorning keyingi kuzatuvini quyidagi kasalliklarda olib borish:

- Yangi tug'ilgan chaqaloqlar asfiksiyasi, asoratlari
- Nafas buzilishlari sindromi, asoratlari
- Yangi tug'ilgan chaqaloqlarda sariqlik
- Yangi tug'ilgan chaqaloqlar gemolitik kasalligi
- Homilaning ona qornida infektsiyalar bilan zararlanishi
- Yangi tug'ilgan chaqaloqlarda sepsis
- Asab tizimining perinatal shikastlanishi
- Tug'ruq jarohatlari
- Yangi tug'ilgan chaqaloqlarda pnevmoniya
- Yangi tug'ilgan chaqaloqlar gemorragik kasalligi, kech shakli
- Yangi tug'ilgan chaqaloqlarda anemiya
- Rivojlanishning tug'ma nuqsonlari
- Teri va kindik kasalligining og'ir shakllari
- Bola hayoti uchun xavfli bo'lgan belgilar va to'satdan o'lim sindromi bo'yicha onalarga maslahat berish
- Dispanser kuzatuv rejasini tuzish va perinatal patologiyasi bo'lgan chaqaloqlar reabilitatsiyasi

Bolalarda nafas a'zolari kasalliklari

1. Quyida keltirilgan kasalliklarda profilaktika ishlari, erta tashxislash, shifoxonagacha bo'lgan yordamni ko'rsatish, rastional davolash, reabilitatsiya va dispanser kuzatuvini amalga oshirish:

- Og'ir bo'lmagan laringotraxeit
- Yuqori nafas yo'larida yot jism aspiratsiyasi va uni muvaffaqiyatli chiqarib olish
- Bronxit (o'tkir, obstruktiv, restidivlanuvchi)

- Nazorat qilinuvchi bronxial astma
- Og‘ir bo‘lmagan pnevmoniya
- Pikfloumetriya

2. Dastlab shifoxonagacha bo‘lgan birinchi tibbiy yordamni ko‘rsatib, maxsus tibbiy yordamni talab qiluvchi o‘tkir holatlar yoki kasalliklarni tashxislash va o‘z vaqtida tor mutaxassislar maslahati va ko‘ruvidan o‘tkazishga yo‘llanma berish va/yoki stasionar sharoitda davolash va bemorning keyingi kuzatuvini quyidagi kasalliklarda olib borish:

- Laringotraxeit (og‘ir laringostenoz bilan krup sindromi)
- Xiqildoqning angionevrotik shishi
- Epiglottit
- Yuqori nafas yo‘llarida yot jism aspirastiyasi
- Bakterial traxeit
- Bronxial astma
- Bronxiolit
- Pnevmoniya
- Bronxlarda yot jism aspirastiyasi
- Pnevmotoraks
- Bronx-o‘pka displaziyasi
- Mukovistidoz (kistofibroz)
- Umumiy balg‘am taxlili,
- Balg‘amning bakteriologik ekmasi,
- Plevral bo‘shliq punkstiyasi,
- Ko‘krak qafasi rentgenografiyasi va rentgenoskopiyasi, bronxografiya,
- Spiroografiya,
- Bronxoskopiya,
- Ko‘krak qafasi a‘zolarining KT va MSKT,
- Allergik sinamalarinterpretastiyasi.

Bolalarda yurak-qon tomiri kasalliklari

1. Dastlab shifoxonagacha bo‘lgan birinchi tibbiy yordamni ko‘rsatib, maxsus tibbiy yordamni talab qiluvchi o‘tkir holatlar yoki kasalliklarni tashxislash va o‘z vaqtida tor mutaxassislar maslahati va ko‘ruvidan o‘tkazishga yo‘llanma berish va/yoki stasionar sharoitda davolash va bemorning keyingi kuzatuvini quyidagi kasalliklarda olib borish:

- Yurakning tug‘ma nuqsonlari
- Miokardit
- Perikardit
- Infekstion endokardit
- Revmatizm
- Kavasaki kasalligi
- Mitral klapan prolapsi
- Kardiomiopatiya (gipertrofik, dilatastion, restriktiv)

- Yurak etishmovchiligi
- Sianotik krizlar
- Aritmiyalar (qorinchalar taxikardiyasi, supraventrikulyar taxikardiya, bo‘lmachalar titrashi, qorinchalar fibrillyastiyasi, WPW sindromi, bradiaritmia)
  - Lipid spektr,
  - Koagulogramma,
  - Spetsifik biomarkerlar,
  - Yuklama sinamalar bilan EKG,
  - EKG Xolter monitoringi,
  - Doplerografiya bilan exokardiografiya,
  - Ko‘krak qafasi rentgenografiyasi,
  - Kompyuter tomografiyasi, MRT,
  - Yurak angiografiyasi va kateterizastiyasi,
  - Vaqtinchalik va doimiy kardiostimulyastiya,
  - Elektroimpuls terapiya,
  - Miokard sstinstografiyasi interpretastiyasi.

Bolalarda revmatik kasalliklar

1. Dastlab shifoxonagacha bo‘lgan birinchi tibbiy yordamni ko‘rsatib, maxsus tibbiy yordamni talab qiluvchi o‘tkir holatlar yoki kasalliklarni tashxislash va o‘z vaqtida tor mutaxassislar maslahati va ko‘ruvidan o‘tkazishga yo‘llanma berish va/yoki stasionar sharoitda davolash va bemorning keyingi kuzatuvini quyidagi kasalliklarda olib borish:

- Yuvenil revmatoid artrit
- Spondiloartropatiyalar (ankilozlanuvchi spondilit, psoriatik artrit, reaktiv artrit va ichakning yallig‘lanish kasalliklarida artritlar)
- Laym kasalligi
- Revmatizm
- Tizimli qizil yugurik
- Dermatomiozit
- Sklerodermiya
- Biriktiruvchi to‘qimaning aralash kasalliklari (sklerodermiya, dermatomiozit va TQYu)
- Nekrotik vaskulit (Kavasaki kasalligi, tugunli periarteriit)
- Sarkoidoz
- O‘tkir faza ko‘rsatkichlarini (S-reaktiv oqsil, gaptoglobin, antistreptolizin, seromukoidlar),
- Qonda va peshobda aniqlangan siydik kislotasini,
- Bo‘g‘imlar UTT,

- Bo'g'imlar rentgenografiyasi,
- Immunologik tekshiruvlar (RF, LE-hujayralar, ANA, AILIP va boshqalar),
- Sinovial suyuqlikni, bo'g'imichi punkstiyalari tekshirishni,
- Teri, sinovial qobiq, mushaklar va shikastlangan ichki a'zolarning biopsiyasini.
- Bo'g'imlar MRTsini interpretastiyasi.

Bolalarda oshqozon-ichak trakti kasalliklari

1. Quyida keltirilgan kasalliklarda profilaktika ishlari, erta tashxislash, shifoxonagacha bo'lgan yordamni ko'rsatish, rastional davolash, reabilitastiya va dispanser kuzatuvini amalga oshirish:

- Degidratastiyasiz yoki 1 darajali degidratastiya bilan diareya
- Oshqozon-ichak traktining funkstional kasalliklari
- Nutritiv statusni baholash:
- **a. Bo'y va vazn**
  - Yoshga nisbatan vazn.
  - Yoshga nisbatan bo'yi.
  - Bo'yga nisbatan vazn
- **b. Gidratastiyani baholash**
  - Qorinda teri burmasining qalinligi, teri elastikligi, shilliq qapvatlarning namlik darajasi, ko'z olmasi tonusi, teri burmasining tekislanish vaqti.

v. Qon taxlillari

- Umumiy qon taxlili,
- Umumiy najas taxlili,
- Najas pH,
- Yashirin qon ketishga najas taxlili,
- Najasda aniqlangan leykostitlar (jumladan, tayoqchasimon yadroli neytrofillar) interpretastiyasi.

2. Dastlab shifoxonagacha bo'lgan birinchi tibbiy yordamni ko'rsatib, maxsus tibbiy yordamni talab qiluvchi o'tkir holatlar yoki kasalliklarni tashxislash va o'z vaqtida tor mutaxassislar maslahati va ko'ruvidan o'tkazishga yo'llanma berish va/yoki stastionar sharoitda davolash va bemorning keyingi kuzatuvini quyidagi kasalliklarda olib borish:

- Degidratastiyaning 2 darajasi yoki noaniq etiologiyali diareya (o'tkir va surunkali)
- Ta'sirlangan ichak sindromi
- Oshqozon va 12- barmoqli ichak yarasi
- Mukovisstidoz (kistofibroz)
- Shvaxman sindromi (oshqozon osti bezining tug'ma gipoplaziyasi)

- Seliakiya (glyutenli enteropatiya)
- Disaxaridaza tanqisligi (laktazaning birlamchi tanqisligi), (laktozani ko'tara olmaslik), saxaraza-izomaltaza tanqisligi)
- Ovqat allergiyasi
- Soya oqsiliga allergiya
- Ovqat allergiyasining boshqa turlari
- Nospestifik yarali kolit
- Kron kasalligi
- Girshsprung kasalligi (ichakning tug'ma agangliozi, tug'ma megakolon)
- Surunkali gepatitlar
- Jigar etishmovchiligi
- Oshqozon-qizilo'ngach reflyuksi
- Vilson kasalligi
- O'tkir pankreatit

- Najasining bakteriologik ekmasi,
- Yashirin qon ketishga najas taxlili,
- Najasni disbakteriozga tekshirish,
- Gepatit markerlarini aniqlash ,
- Qorin bo'shlig'i a'zolari UTT si,
- EGDFS,
- Elastografiya (fibroskan),
- Oshqozon-ichak traktining rentgenologik tekshiruvi,
- Kolonoskopiya,
- Irrigografiya,
- Oshqozon biopsiyasi,
- KT va MRT interpretastiyasi.

Bolalarda buyrak va siydik chiqarish yo'llari kasalliklari

1. Quyida keltirilgan kasalliklarda profilaktika ishlari, erta tashxislash, shifoxonagacha bo'lgan yordamni ko'rsatish, rastional davolash, reabilitastiya va dispanser kuzatuvini amalga oshirish:

- Siydik chiqarish yo'llari infekstiyasi
- Peshobda tuz kristallari
- O'tkir va surunkali pielonefrit (asoratlanmagan)
- Sistitlar
- Uretritlar
- Fimoz
- Parafimoz
- Balanit, balanopostit

- AQB ni o'lchash.
- Peshobning umumiy taxlili va ekmasi,
- Periferik qon surtmasi tekshiruvini intenprerastiyasi.

2. Dastlab shifoxonagacha bo'lgan birinchi tibbiy yordamni ko'rsatib, maxsus tibbiy yordamni talab qiluvchi o'tkir holatlar yoki kasalliklarni tashxislash va o'z vaqtida tor mutaxassislar maslahati va ko'ruvidan o'tkazishga yo'llanma berish va/yoki stasionar sharoitda davolash va bemorning keyingi kuzatuvini quyidagi kasalliklarda olib borish:

- Proteinuriya
- Nefrotik sindrom
- Gematuriya (klinik ko'rinishlari bilan simptomsiz mikrogematuriya, makrogematuriya)
- Glomerulonefrit (o'tkir, tez sur'atda zo'rayib boruvchi, surunkali)
- Gemolitik-uremik sindrom
- Arterial gipertoniya (essenstial arterial gipertoniya (gipertonik kasallik), buyrak arteriyalarining trombozi yoki stenozi, buyraklarning tug'ma anomaliyalari, aorta koarktastiyasi, buyrak parenximasining shikastlanishi)
- Buyrak kanal astidozi (distal kanal astidozi (I tur), proksimal kanal astidozi (II turi), buyrak kanal astidozi IV turi)
- Buyrakning o'tkir shikastlanishi (prerenal, renal (parenximatoz), postrenal)
- Surunkali buyrak etishmovchiligi
- Urat nefropatiyasi
- Buyrak tomirlari trombozi
- Vilms o'smasi (nefroblastoma)
- Siydik – tosh kasalligi
- O'tkir va surunkali obstruktiv pielonefrit (asoratlangan)
- Buyraklar rivojlanishining nuqsonlari (polikistoz, gidronefroz, ureterogidronefroz, multikistoz, qisman va to'liq ikkilanishi va b.)
- Siydik qopi ekstrofiyasi
- Uretra rivojlanishining nuqsonlari (gipospadiya, epispadiya)
- Moyaklar qobiqlari va tomirlarining kasalliklari (gidrostele, varikosteale)
- Kriptorxizm
- Moyak va urug' kanalining buralib qolishi
- Yorg'oq a'zolari jarohati
- Orxoepididimit

- Peshobning bakteriologik ekmasi va antibiotikogramma,
- Rentgenologik usullari (obzor va ekskretor urografiya, stistouretrografiya),
- Buyraklar va kichik tos a'zolari UTTsi,
- Buyraklar biopsiyasi KT va YaMR interpretastiyasi.

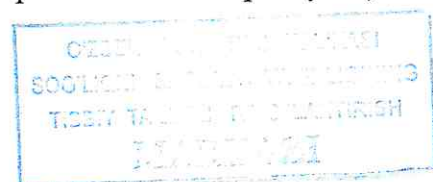
Bolalarda qon va qon hujayralari hosil bo'lishi a'zolari kasalliklari

1. Quyida keltirilgan kasalliklarda profilaktika ishlari, erta tashxislash, shifoxonagacha bo'lgan yordamni ko'rsatish, rastional davolash, reabilitastiya va dispanser kuzatuvini amalga oshirish:

- Mikrostitar gipoxrom anemiya (temir tanqisligi kamqonligi).
- Umumiy qon taxlili
- Periferik qon surtmasi (retikulostitlar) interpretastiyasi.

2. Dastlab shifoxonagacha bo'lgan birinchi tibbiy yordamni ko'rsatib, maxsus tibbiy yordamni talab qiluvchi o'tkir holatlar yoki kasalliklarni tashxislash va o'z vaqtida tor mutaxassislar maslahati va ko'ruvidan o'tkazishga yo'llanma berish va/yoki stasionar sharoitda davolash va bemorning keyingi kuzatuvini quyidagi kasalliklarda olib borish:

- Mikrostitar gipoxrom anemiyalar (qo'rg'oshin bilan zaharlanishda anemiya, talassemii, gemoglobinopatiya E, sideroblast anemiyalar)
- Makrostitar anemiyalar (megaloblast anemiya, alohida makrostitar anemiya (megaloblastozsiz))
- Normostitar anemiyalar (qon ketishi oqibatida, gemolitik anemiyalar (nasliy mikrosferostitoz, o'roqsimon hujayrali anemiya, gemoglobinopatiya C, fermentopatiyalar (G-6-FD, piruvatkinaza tanqisligi), autoimmun gemolitik anemiya (infekstiya, kollagenozlar (TQYu), xavfli o'smalar (limfomalar) va dori vositalarini qo'llash (penistillinlar)
- Eritrostitoz
- Aplastik anemiya, yoki panstitopeniya
- Fankoni anemiyasi
- eritroidli o'sish aplaziyasi (parstial qizil hujayrali aplaziya)
- Daymond—Blektan anemiyasi
- Trombositopeniya (amegakariostitar trombositopeniya, bilak suyagining yo'qligi bilan trombositopeniya, gipersplenizm, dorilar ta'siri sababli trombositopeniya, autoimmun trombositopeniya (autoimmun trombositopenik purpura), yangi tug'ilgan chaqaloqlar trombositopeniyasi)
- Trombositopatiyalar

- Leykozlar (o‘tkir limfoblast leykoz, o‘tkir nolimfoblastli leykoz)
- Sitopeniyalar (neyroblastoma, limfoma, sarkoma va gistiohistoz X da suyak ko‘migining metastatik shikastlanishi, suyak ko‘migida turli moddalarning to‘planishi bilan moddalar almashinuvi kasalligi (Goshe kasalligi, osteopetroz), suyak ko‘migini shikastlovchi infektsiyalar (tug‘ma toksoplazmoz, yangi tug‘ilgan chaqaloqlar gerpesi, tug‘ma stitomegalovirusli infektsiya, qizilchanning fetal sindromi; tuberkulez, OITS; Epshteyn—Barr virusi, stitomegalovirus, zamburug‘lar bilan chaqirilgan infektsiyalar)
- Gemofiliya A (VIII faktor tanqisligi)
- Gemofiliya B (Kristmas kasalligi, IX faktor tanqisligi)
- fon Villebrand kasalligi
- K vitamini tanqisligi
- Jigar kasalliklarida koagulopatiyalar
- DVS-sindrom
- Birlamchi trombofiliyalar
- Ikkilamchi, yoki orttirilgan trombofiliyalar
- Neytropeniya
- Narushenie funktsii neytrofilov
- Neytrofilez
- Qon va qon o‘rnini bosuvchilarni quyishga ko‘rsatma.
- Plazmoforezga ko‘rsatma.
- Suyak ko‘migi punktsiyasi va tekshiruviga ko‘rsatma.
- Rentgenologik tekshiruvlar,
- Limfa tugunlari biopsiyasi,
- Koagulogramma,
- KT, MRT, MSKT interpretatsiyasi.

Bolalarda endokrin tizimi kasalliklari va moddalar almashinuvining buzilishi

1. Bolalarda endokrin tizimi kasalliklari va moddalar almashinuvining buzilishida qo‘llaniladigan bilimlar va manipulyatsiyalar

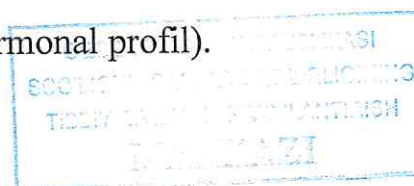
- Vazni, bo‘yi, tananing yuqori va pastki qismlarining uzunligi, qo‘llarning yozilishini baholash.
- Jinsiy belgilarni baholash

2. Dastlab shifoxonagacha bo‘lgan birinchi tibbiy yordamni ko‘rsatib, maxsus tibbiy yordamni talab qiluvchi o‘tkir holatlar yoki kasalliklarni tashxislash va o‘z vaqtida tor mutaxassislar maslahati va ko‘ruvidan o‘tkazishga yo‘llanma berish va/yoki stasionar sharoitda davolash va bemorning keyingi kuzatuvini quyidagi kasalliklarda olib borish:

- Qandli diabet

- Past bo‘ylik (oilaviy past bo‘ylik va konstitusional o‘shidan orqada qolish)
- Baland bo‘ylik
- Semizlik
- Jinsiy differenstirovkaning buzilishi (gonadalar differenstirovkasining buzilishi, ayollar psevdogermafroditizmi (ayollar kariotipidagi virilizastiya), erkaklar psevdogermafroditizmi (erkaklar kariotipida to‘liq bo‘lmagan maskulinizastiya))
- Jinsiy rivojlanishdan orqada qolish (konstitusional orqada qolish, MAT kasalliklarida orqada qolish (gipofiz va gipotalamus o‘smalari, qon tomirlarining tug‘ma anomaliyalari, boshning og‘ir jarohatlari, tug‘ruqdagi asfiksiya), Kalmana i Lorensa—Muna—Bidlya sindromida, psixosostial deprivastiyada, asab anoreksiyasida; yurak, o‘pka, buyrak yoki oshqozon-ichak traktining og‘ir kasalliklarida; buzilgan so‘rilish sindromida; ozib ketish yoki semirishda; o‘roqsimon hujayrali anemiyada, talassemiya, surunkali infekstiyalarda, gipotireozda, birlamchi buyrakusti etishmovchiligida, Turner, Nunan, Klaynfelter, Reyfenshteyn sindromlarida, urug‘ kanallari displaziyasida, testikulyar feminizastiyada, «toza» yoki aralash gonadalar disgeneziyasida, kriptorxizm, anorxiyada, jarohatda, infekstiyalarda, tos sohasining nurlanishida, xirurgik kastrastiyada)
- Vaqtdan avval jinsiy rivojlanish
- Ginekomastiya
- Gipopituitarizm
- Giperpituitarizm
- Qandsiz diabet
- ADG gipersekrestiyasi sindromi (ADG noadekvat sekrestiyasining sindromi)
- Gipotireoz (tug‘ma, orttirilgan)
- Tireotoksikoz (tug‘ma, orttirilgan)
- Buyrakusti etishmovchiligi (birlamchi, ikkilamchi)
- Buyrakusti po‘stlog‘ining tug‘ma giperplaziyasi
- Kushing sindromi
- Feoxromositoma
- Gipoparatireoz (birlamchi, operastiyadan so‘ng, funkstional, yangi tug‘ilgan chaqaloqlarda uchraydigan)
- Psevdogipoparatireoz
- Giperkalstiemiya (idiopatik, birlamchi, ikkilamchi, D gipervitaminozi, A gipervitaminozi, immobilizastion giperkalstiemiya, oilaviy gipokalstiurik giperkalstiemiya)
- Raxit (D vitamini tanqisligi, fosfatning ortiqcha chiqib ketishi)
  - Ko‘z tubi, ko‘ruv maydonini tekshirish.
  - Endokrin bezlarning funkstional holatini tekshirish (gormonal profil).

- Endokrin bezlarning UTT,
- Qalqonsimon bezni skanirlash,
- Densitometriya,
- Rentgenologik tekshiruv usullari (qo‘l, tovon rentgenografiyasi, bosh suyagining yon proekstiyasi),
- KT va YaMR interpretastiyasi.

Bolalarda asab tizimi kasalliklari

1. Quyida keltirilgan kasalliklarda profilaktika ishlari, erta tashxislash, shifoxonagacha bo‘lgan yordamni ko‘rsatish, rastional davolash, reabilitastiya va dispanser kuzatuvini amalga oshirish:

- Bolalarda febril talvasalar
- Turli sindromlar bilan kechuvchi asab tizimining perinatal shikastlanishi
- Minimal miya disfunkstiyasi
- Giperaktivlik bilan diqqat tanqisligi sindromi
- Infekstion enstefalopatiya
- Migren, zo‘riqishdagi bosh og‘rig‘i
- Nevritlar va nevralsiya (engil kechishi)
- Radikulit (engil kechishi)
- Vegetativ nerv sistemasining somatofom buzilishi
- Disstirkulyator enstefalopatiya (engil kechishi)
- Tos sohasidagi buzilishlar
- Epilepsiya
- Autizm
- Nevrologik ko‘ruv (Bosh miya nervlari (BMN), harakat va sezgi sferasi, reflektor va koordinator sfera, vegetativ nerv tizimi, oliy po‘stlok funkstiyalari)

2. Dastlab shifoxonagacha bo‘lgan birinchi tibbiy yordamni ko‘rsatib, maxsus tibbiy yordamni talab qiluvchi o‘tkir holatlar yoki kasalliklarni tashxislash va o‘z vaqtida tor mutaxassislar maslahati va ko‘ruvidan o‘tkazishga yo‘llanma berish va/yoki stasionar sharoitda davolash va bemorning keyingi kuzatuvini quyidagi kasalliklarda olib borish:

- Nevritlar va radikulitlar (og‘ir kechishi)
- Polineyropatiyalar
- Miyada qon aylanishining o‘tib ketuvchi buzilishi
- Miyada qon aylanishining o‘tkir buzilishi (insultlar)
- Enstefalopatiyalar (dismetabolik va disstirkulyator)
- Parkinson kasalligi va sindromi
- Bolalar sterebral falaji
- Markaziy nerv sistemaning rivojlanish anomaliyalari (gidrostefaliya).
- Bosh miya va orqa miya qon tomirlari rivojlanish anomaliyalari

- Epilepsiya (generallashtirilgan tutqanoqlar, parzial motor tutqanoqlar, absanslar, Vest sindromi (infantil spazmlar)).
- Asab tizimining xajmli hosilalari
- Asab tizimining infeksiya-allergik kasalliklari (mielitlar, meningoensefalitlar)
- Yuz nervi nevropatiyasi
- Giyen—Barre sindromi (oʻtkir yalligʻlanishli demielinizatsiyalanuvchi poliradikuloneyroptiya)
- Asab tizimining nasliy-degenerativ kasalliklari (miyacha, ekstrapiramida tizimi va piramida yoʻllarining shikastlanishi bilan bogʻliq degenerativ kasalliklar; moddalar almashinuvi kasalliklari; biriktiruvchi toʻqima kasalliklari; fakomotozlar; nerv-mushak kasalliklari)
- Migren
- OITS da nevrologik buzilishlar
- Miya- va orqa miyaning travmatik shikastlanishi.
- **Tekshirish usullari**
  - Bosh suyagi va umurtqa pogʻonasi rentgenografiyasi,
  - Elektro va reoensefalografiya,
  - Dopplerografiya, UZDT, TKDT,
  - Elektromiografiya,
  - Orqa miya punktsiyasi (likvorni tekshirish),
  - KT, MRT, MSKT interpretatsiyasi.

Bolalarda xulqning buzilishi va ruhiy kasalliklar

1. Quyida keltirilgan kasalliklarda profilaktika ishlari, erta tashxislash, shifoxonagacha boʻlgan yordamni koʻrsatish, rastional davolash, reabilitatsiya va dispanser kuzatuvini amalga oshirish:

- Ruhiy rivojlanish va sotsial adaptatsiyaning buzilishi (maktab fanlarini oʻzlashtira olmaslik, maktabdan qoʻrqish)
- Vasvasa qoʻrquvlari
- Xavotirlanish
- Giperaktivlik bilan diqqatning buzilishi sindromi
- psixomotor rivojlanishni baholash
- testlardan foydalanib bolaning bilimini baholash
- psixologik testdan oʻtkazish: bilim qobiliyatlarini baholash uchun standartlashtirilgan testlar, proektiv testlar

2. Dastlab shifoxonagacha boʻlgan birinchi tibbiy yordamni koʻrsatib, maxsus tibbiy yordamni talab qiluvchi oʻtkir holatlar yoki kasalliklarni tashxislash va oʻz vaqtida tor mutaxassislar maslahati va koʻruvidan oʻtkazishga yoʻllanma

berish va/yoki stasionar sharoitda davolash va bemorning keyingi kuzatuvini quyidagi kasalliklarda olib borish:

- Bolalar autizmi
- Antisostial xulq
- Alkogolizm va narkomaniya
- Ovqatlanish xulqining buzilishi (asab anoreksiyasi, asab bulimiyasi, semizlik, buzilgan ishtaha)
- Depressiya
- Suistidal xulq
- Konversion buzilishlar
- Jismoniy rivojlanishning psixogen orqada qolishi
- Najasni tuta olmaslik
- Peshobni tuta olmaslik
- Uyquning buzilishi (uyg'onishning buzilishi, tungi qo'rquvlar, uyqusirash, uxlashning buzilishi, uyquning buzilishi, narkolepsiya)
- OIV-infektsiyasi/OITS da ruhiy buzilishlar
- Bolalar shizofreniyasi
- Bolalar va o'smirlarda affektiv psixozlar
- Oligofreniya
- Bolalar va o'smirlarda rezidual-organik asab-ruhiy buzilishlari
- Stress bilan bog'liq nevroitik va somatofom buzilishlar
- Shaxsiyatning buzilishi (psixopatiyalar)
- Psixofaol moddalarni qabul qilish oqibatida ruhiyat va xulqning buzilishlari
- Ruhiy bemorlari bor oilalar bilan ishlash
- Bemorlarning ijtimoiy himoyalanihi
- Profilaktik tadbirlarni o'tkazish

Bolalarda teri va teri osti kletchatkasining kasalliklari

1. Quyida keltirilgan kasalliklarda profilaktika ishlari, erta tashxislash, shifoxonagacha bo'lgan yordamni ko'rsatish, rastional davolash, reabilitasiya va dispanser kuzatuvini amalga oshirish:

- Seboreya
- So'gal (vulgar, yassi)
- Oddiy husnbuzar
- Allopestiya
- Pedikulez
- Qo'tir
- Streptodermiyalar (impetigo, quruq streptodermiya)
- Kontagioz mollyusk
- Dermatit (oddiy, allergik)

- Eshakemi
- Teri ko‘ruvi va palpatsiyasi
- Dermografizm, diaskopiyani aniqlash
- Mikroskop ostida ko‘ruv
- Bit va kanalarni aniqlash
- Vud lampasi bilan teri elementlarini ko‘rish

2. Dastlab shifoxonagacha bo‘lgan birinchi tibbiy yordamni ko‘rsatib, maxsus tibbiy yordamni talab qiluvchi o‘tkir holatlar yoki kasalliklarni tashxislash va o‘z vaqtida tor mutaxassislar maslahati va ko‘ruvidan o‘tkazishga yo‘llanma berish va/yoki stasionar sharoitda davolash va bemorning keyingi kuzatuvini quyidagi kasalliklarda olib borish:

- Stafilodermiya
- Neyrodermatit
- Mikroozlar (mikrosporiya, trixofitiya)
- Ekzema
- Psoriaz
- Toksikodermiya
- Teri disxromiyasi (Viteligo, Setton kasalligi)
- Jinsiy yo‘l bilan yuquvchi kasalliklar (qizlar gonoreyasi, tug‘ma sifilis, kandidoz, xlamidioz, herpes)
- OIV infektsiyasi
- Atopik dermatit
- Genodermatozlar (tug‘ma bullez epidermoliz, enteropatik akrodermatit, ixtioz)
- Vitiligo
- Tug‘ma bullez epidermoliz
- Enteropatik akrodermatit
- Ixtioz
  - Infektsion kasalliklarda zardoblarni yuborish tamoyillari.
  - Serologik tekshiruvlar,
  - Maxsus laborator testlar (PZR),
  - Gepatit markerlarini aniqlash (IFA, PZR),
  - UTT,
  - Rentgenologik tekshiruv,
  - Kolonoskopiya, irigoskopiya,
  - MRT va MSKT,
  - Fibroskan tekshiruvi,
  - Lyumbal punktsiyani interpretatsiyasi.

Bolalarda infeksiyon kasalliklar

1. Quyida keltirilgan kasalliklarda profilaktika ishlari, erta tashxislash, shifoxonagacha bo'lgan yordamni ko'rsatish, rastional davolash, reabilitastiya va dispanser kuzatuvini amalga oshirish:

Asoratlanmagan shakllari:

- O'RVI, laringotraxeitlar, laringostenoz 1 darajasi
- Gripp, gipertermik sindrom
- O'tkir ichak infeksiyalari
- Virusli gepatit A
- Epidemik parotit
- Ko'kyo'talsh
- Qizamiq, qizilcha
- Suvchechak
- Skarlatina
- Salmonellez
- Dizenteriya
- Parazitlarga najas taxlilini tekshirish
- Qoqsholga qarshi anatoksin yoki zardobni yuborish yoki boshqa zardob va vakstinalarni yuborish
- Oral va infuzion regidratastiya va dezintoksikastiya dasturini hisoblash;
- O'ta xavfli infeksiyalarni aniqlash, shoshilinch xabar berish, karantin tadbirlari

2. Dastlab shifoxonagacha bo'lgan birinchi tibbiy yordamni ko'rsatib, maxsus tibbiy yordamni talab qiluvchi o'tkir holatlar yoki kasalliklarni tashxislash va o'z vaqtida tor mutaxassislar maslahati va ko'ruvidan o'tkazishga yo'llanma berish va/yoki stasionar sharoitda davolash va bemorning keyingi kuzatuvini quyidagi kasalliklarda olib borish:

- Poliomielit
- Difteriya
- Meningokokkli infeksiya. Meningit, miya shishi. Meningokokstemiya, infeksiyon-toksik shok. Aralash shakllari.
- Pnevmonokokkli meningit, profilaktikasi
- Xolera, gipovolemik shok
- Virusli gepatit V, S, D, jigar komasi
- Toksoplazmoz
- Virusli diareyalar. Rotovirusli infeksiya
- Exinokokkoz
- Malyariya
- Brustellez
- Quturish

- O'lat
- Saramas
- Infekstion kasalliklarda zardoblarni yuborish tamoyillari.
- Bakterial ekma uchun biomateriall olish.
- Serologik tekshiruvlar,
- Maxsus laborator testlar (PZR),
- Gepatit markerlarini (IFA, PZR),
- UTT,
- Rentgenologik tekshiruv,
- Kolonoskopiya, irigoskopiya,
- MRT va MSKT,
- Fibroskan tekshiruvi,
- Lyumbal punkstiyani interpretastiyasi.

Bolalar ftiziatriyasi

1. Quyida keltirilgan kasalliklarda profilaktika ishlari, erta tashxislash, shifoxonagacha bo'lgan yordamni ko'rsatish, rastional davolash, reabilitastiya va dispanser kuzatuvini amalga oshirish:

- Birlamchi tuberkulezning lokal bo'lgungacha shakllari
- O'pka tuberkulezi va o'pkadan tashqari tuberkulez
- Tuberkulezning barcha shakllarini davolashning ambulator bosqichi
- Tuberkulezning barcha turdagi profilaktikasini olib borish
- Klinik va biokimyoviy taxlillarni interpretastiya qilish
- Rentgenogrammani baholash
- Tuberkulin testlari baholash
- Vakstinastiya va revakstinastiya tamoillari
- Tuberkulez bilan og'rgan bemorning ambulator davosining monitoringi
- Tuberkulez infekstiyasi o'choqlarida sog'lomlashtirish
- Tuberkulez, yo'tal gigienasi bo'yicha aholi orasida targ'ibot ishlarini olib borish

2. Dastlab birinchi shifoxonagacha bo'lgan tibbiy yordamni ko'rsatib, maxsus tibbiy yordamni talab qiluvchi o'tkir holatlar yoki kasalliklarni tashxislash va o'z vaqtida tor mutaxassislar maslahati va ko'ruvidan o'tkazishga yo'llanma berish va/yoki stasionar sharoitda davolash va bemorning keyingi kuzatuvini quyidagi kasalliklarda olib borish:

- O'pkaning birlamchi tuberkulezi
- Disseminastiyalangan tuberkulez
- O'choqli, infiltrativ tuberkulez
- O'pka tuberkulomasi

- O'pka tuberkulezining destruktiv shakllari
- Plevrit
- Tuberkulezning o'pkadan tashqari shakllari
- O'pkadan qon ketishi
- Spontan pnevmotoraks
- Biomaterialning bakterial ekmasi,
- Plevral punktsiya,
- UTT,
- Rentgenogramma, KT, MRT, MSKT,
- Bronxoskopiya,
- Spirografiya interpretatsiyasi.

Bolalarda xirurgik yo'nalishdagi kasalliklar

1. Quyida keltirilgan kasalliklarda profilaktika ishlari, erta tashxislash, shifoxonagacha bo'lgan yordamni ko'rsatish, rastional davolash, reabilitatsiya va dispanser kuzatuvini amalga oshirish:

- Teri, teri osti-yog' kletchatkasining yuzada joylashgan yaralari (magistral qon tomirlari shikastlanmagan).
  - Bir-ikki furunkullar (yuz va bo'yin sohasidan tashqari)
  - Pseudofurunkulyoz
  - Chegaralangan chaqa yaralar va katta bo'lmagan trofik yaralar
  - Kuyish 1 va 2 darajasi (tana yuzasining 15 % gacha)
  - Tirnoqning teri chiga kirib o'sishi
  - Teri osti panaristiyasi, paronixiy
  - Yuza joylashgan absstesslar.
  - Orqa teshikning yorilishi
  - Limfadenitlar
  - Ligatura oqma yaralar
  - Kichik lipomalar, gigromalar
  - Mastopatiya
  - Kataral omfalit
-
- Xirurg qo'liga ishlov berish
  - Yuza joylashgan kuyishlar va yaralarga birlamchi xirurgik ishlov berish
  - Chok qo'yish va olish
  - Ligaturani olish
  - Teri osti panaristiyasini ochish
  - Teri ichiga o'sgan tirnoqni davolash
  - Teri osti absstessi va furunkulni ochish (yuz va bo'yin sohadan tashqari)
  - Kindikni tozalash.
  - Anal yoriqni konservativ davolash.

2. Dastlab shifoxonagacha bo'lgan birinchi tibbiy yordamni ko'rsatib, maxsus tibbiy yordamni talab qiluvchi o'tkir holatlar yoki kasalliklarni tashxislash va o'z vaqtida tor mutaxassislar maslahati va ko'ruvidan o'tkazishga yo'llanma berish va/yoki stasionar sharoitda davolash va bemorning keyingi kuzatuvini quyidagi kasalliklarda olib borish:

- Chuqur kesilgan va lat egan yaralar
  - Panaristiy, paronixiy
  - Furunkulez, flegmonalar
  - Asoratlangan mastit
  - Absstesslar (teri osti va ichki a'zolar)
  - Osteomielit
  - Paraproktit, to'g'ri ichakning tushishi
  - Qorin bo'shlig'i a'zolarining o'tkir kasalliklari (appendisit, pankreatit, kalkulez xolestistit va b.)
  - Ko'krak qafasi a'zolarining o'tkir kasalliklari (pnevmotorakslar: ochiq, yopiq, klapanli va b.)
  - Churralar
  - Tromboflebit, varikoz kasalligi
  - Reyno kasalligi
  - Obliterastiyalanuvchi ateroskleroz va endarteriit
  - Aorta anevrizmasi
  - Ko'ks oralig'i kasalliklari (ko'ks oralig'i a'zolarining jarohatlanishi, mediastenitlar, yurak nuqsonlari va b.)
  - Qizilo'ngach kasalliklari
  - Qalqonsimon bez kasalliklari
  - Oyoq-qo'llar gangrenasi (ateroskleroz fonida oyoqlarning kritik ishemiyasi, endoarteriit va qandli diabet)
-
- Chuqur yara va kuyishlarni tozalash.
  - Teri osti panaristiyasini ochish.
  - Furunkullar, absstesslarni ochish va drenajlash.
  - Venesekstiya, venopunkstiya.
  - Plevral bo'shliq punkstiyasi va drenajlash.
  - UTT,
  - Rentgenologik tekshiruvlarni,
  - Rektoskopiya,
  - Laparoskopiya.
  - Endoskopik manipulyastiyalar (EGDFS, bronxoskopiya, kolonskopiya va b.)
  - KT, MRT,
  - Biopsiya natijalarini interpretastiyasi.

Bolalarda tayanch-harakat apparati kasalliklari va shikastlanishi

1. Quyida keltirilgan kasalliklarda profilaktika ishlari, erta tashxislash, shifoxonagacha bo'lgan yordamni ko'rsatish, rastional davolash, reabilitastiya va dispanser kuzatuvini amalga oshirish:

- Yumshoq to'qima, bo'g'imlarning lat eyishi va gematomalari, gemartroz
- Asab va paylarning shikastlanishisiz kesilgan va tishlangan yaralar
- Qo'l va tovonlarning travmatik chiqishi, pay cho'zilishi
- Yassioyoq
- Erta yoshdagi bolalarda yassioyoqlik
- Erta yoshdagi bolalarda tug'ma bo'yin qiyshiqligi
- Umurtqa pog'onasining qiyshayishi, lordoz, kifoz, engil darajadagi skolioz
- 6 oygacha bo'lgan bolalarda tos-son bo'g'imining displaziyasi
- Tendovaginitlar, bursit, sinovitlar va miozitlar

- Antropometriyani o'tkazish
- Klinik, rentgenologik tekshiruvlar va biokimyoviy taxlillarni interpretastiyasi
- Yara va kuyishlarga ishlov berish va bog'lam qo'yish
- Langeta va shinalarni qo'yish va echish (oyoq-qo'llar immobilizastiyasi)
- Lat eyish va jaroatlanishda anesteziya qilish
- Umurtqa pog'onasi shikastlanganida va tos suyaklari va oyoq-qo'llar sinishida bemorlarni yotqizish texnikasi va transportirovkasi
- Choklarni qo'yish va echish
- Bo'g'imlar punkstiyasi
- Mayda va o'rta bo'g'imlarning chiqishini joyiga solish
- Qoqsholshga qarshi zardob va anatoksinni yuborish
- Protezlar va ortezalar bilan ishlash (qo'yish, echish va ishlash qobiliyatini baholash)

2. Dastlab shifoxonagacha bo'lgan birinchi tibbiy yordamni ko'rsatib, maxsus tibbiy yordamni talab qiluvchi o'tkir holatlar yoki kasalliklarni tashxislash va o'z vaqtida tor mutaxassislar maslahati va ko'ruvidan o'tkazishga yo'llanma berish va/yoki stasionar sharoitda davolash va bemorning keyingi kuzatuvini quyidagi kasalliklarda olib borish:

- Naysimon suyaklarning siljimay sinishi
- Ko'krak qafasining asoratlanmagan shikastlanishi (lat eyishi, qovurg'alarning siljimay sinishi)
- Tosning sinishi (tos xalqasi butunligining buzilmaganligi va qirralarining sinishi)
- Umurtqa pog'onasining jarohati (Umurtqa pog'onasi bog'lamlarining lat eyishi va cho'zilishi, asoratlanmagan sinishlar).

- Bosh suyagi-miya jarohati, bosh miyaning chayqalishi
  - 6 oydan katta bolalarda tos-son bo'g'imining displaziyasi va sonning tug'ma chiqishi
  - Skoliotik kasallik
  - Oyoqlarning X va O simon deformastiyasi
  - Osteoxondropatiyalar (Osgud –Shlyatter kasalligi va Shinst kasalligi)
  - Bo'g'imlar ankilozi va kontrakturasi
  - Ko'krak qafasining tug'ma va orttirilgan deformastiyasi
  - Suyaklar va bo'g'imlar o'smalari
  - Osteoartroz va osteoxondroz (bo'g'imlarning degenerativ kasalliklari)
- Chiqishlarni joyiga solish
  - Tortish
  - Gipsli boylamlarni qo'yish
  - UTT,
  - Rentgenologik tekshiruvlar,
  - KT va MRT,
  - Punkstiyalar (bo'g'imichi va lyumbal) natijalarini interpretastiyasi.

Bolalarda onkologik kasalliklar

Bolalarda sindromning mavjudligi bilan onkologik hushyorlikni namoyon qilish va mutaxassis yoki stasionarga yo'llanma berish, dispanserizastiya va reabilitastiyani o'tkazish

- Patologik hosila sindromi (o'sma hosilasi)
- Kattalashgan limfa tugunlari sindromi
- Traxeya va bronxlarning ezilishi va/yoki siljishida nafas sindromi
- Qon tomirlari sindromi (tana yuqori qismi yumshoq to'qimalarining shishi, bo'yin va ko'krak qafasi teri osti vena tomirlarining kengayishi, taxikardiya, stianoz)
- Yurak sindromi (stenokarditik og'riqlar, miokardning oziqlanishi buzilishining elektrokardiografik belgilari)
- "Qizilo'ngach sindromi" ezilishi, o'sib kirishi yoki adashgan nervning jarayonga jalb qilinishi, yutinishning buzilishi
- Suyak -destruktiv sindromi (rentgenologik aniqlanadi)
- Nevrologik sindrom (sterebral va spinal simptomlar)

Bolalarda ko'z kasalliklari

1. Quyida keltirilgan kasalliklarda profilaktika ishlari, erta tashxislash, shifoxonagacha bo'lgan yordamni ko'rsatish, rastional davolash, reabilitastiya va dispanser kuzatuvini amalga oshirish:

- O'tkir va surunkali kon'yunktivit

- Blefarit
  - Govmichcha
  - O'tkir dakrioadenit
  - Shox pardaning asoratlanmagan yuza shikastlanishi
- Kon'yunktiva qovoq, ko'z olmasining tashqi ko'ruvi, ko'z olmasining harakatlarini baholash
  - Ko'rish o'tkirligini aniqlash
  - Ko'ruv maydonini aniqlash
  - Rang ajratishini aniqlash
  - Oftalmotonusni aniqlash
  - Ko'z tubini ko'rish
  - Yuqori qovoqni oddiy qayirish
  - Kon'yunktivadan yuza yot jismlarni olib tashlash
  - Ko'zlar kuyganda, jarohatlanganda va kontuziyasida shifoxonagacha yordamni ko'rsatish
  - Mono- va binokulyar boylamni qo'yish

3. Dastlab shifoxonagacha bo'lgan birinchi tibbiy yordamni ko'rsatib, maxsus tibbiy yordamni talab qiluvchi o'tkir holatlar yoki kasalliklarni tashxislash va o'z vaqtida tor mutaxassislar maslahati va ko'ruvidan o'tkazishga yo'llanma berish va/yoki stasionar sharoitda davolash va bemorning keyingi kuzatuvini quyidagi kasalliklarda olib borish:

- Uzoqni ko'ra olmaslik, yaqinni ko'ra olmaslik
- Astigmatizm, g'ilyalik
- Qovoqning buralishi, ptoz
- Xalyazion
- Dakriostitit
- Qovoq absstessi
- Blefarit, og'ir kechishi
- Tug'ma katarakta
- Tug'ma glaukoma
- Keratit, uveit, sklerit
- To'r parda va ko'ruv nervining kasalliklari
- Ko'zlarning jarohati va kuyishi
- Oftalmologik ko'ruv

Bolalarda quloq, tomoq va burun kasalliklari

1. Quyida keltirilgan kasalliklarda profilaktika ishlari, erta tashxislash, shifoxonagacha bo'lgan yordamni ko'rsatish, rastional davolash, reabilitastiya va dispanser kuzatuvini amalga oshirish:

- Tashqi burunning lat eyishi, tiralishi, burun furunkuli, burundan qon ketishi

- Tashqi eshitish yoʻlida oltingugurt tiqini, burun boʻshligʻida, tomoqda yot jism
- Yangi tugʻilgan chaqaloqlar va koʻkrak yoshidagi bolalarda oʻtkir rinit, surunkali rinitlar– kataral, atrofik, gipertrofik.
- Oʻtkir sinusitlar (etmoidit, gaymorit, frontit, sfenoidit), surunkali sinusitlar (kataral, yiringli).
- Oʻtkir va surunkali faringitlar.
- Banal birlamchi anginalar, surunkali tonzillit.
- Stenozsiz oʻtkir laringit, oʻtkir laringotraxeit.
- Diffuz tashqi otit, quloq furunkuli, otomikoz
- Oʻrta quloqning oʻtkir yalligʻlanishi, mezotimpanit.
- LOR aʼzolarining koʻruvi (qadamma-qadam, otoskopdan foydalanish).
- LOR aʼzolarining rentgenogrammasi, MSKT va MRT ni baholash.
- Burun tualeti va dori preparatlarini Proest boʻyicha oʻtkazish
- Burunning old tamponadasi.
- Burunning furunkulini ochish
- Quloq, burun va tomoqdan yot jismlarni olish
- Tomoq shilliq qavatiga antiseptiklar surtish
- Ogʻiz boʻshligʻi va tomoqning shilliq qavatidan surtma olish
- Murtak bezlari lakunasini yuvish.
- Traxeostomik nayni almashtirish va tozalash
- Eshitish qobiliyatini tekshirish (akumetriya).

Kasalliklarni tashxislash, mutaxassis yoki stasionarga yoʻllanma berish

- LOR aʼzolarining tugʻma anomaliyalari va jarohati.
- Qiziloʻngach, xiqildoq, traxeya va bronxlarda yot jism.
- Burun toʻsigʻida gematoma, absstess, qiyshayishi, burun polipining qonashi
- Vazomotor rinit, surunkali gipertrofik rinit, ozona
- Surunkali yiringli kistozli, polipozli, xolesteatom sinusitlar
- Rino- va otogen asoratlar
- Murtak bezlarining gipertrofiyasi, adenoidlar.
- Ikkilamchi anginalar. Anginalarning asorati (paratonzillit, paratonzilyar absstess, parafarangeal absstess, tonzilogen mediastinit, tonzilogen sepsis, xalqumorti absstessi).
- Burun-xalqumning angiofibromasi
- Xiqildoq stenoz (sindromlar)
- Quloq supراسi otogematomasi, xondroperixondrit.
- Epiteimpanit, epimezotimpanit, RO dan keyingi holat.
- Koxlear nevrin, oʻrta quloq katari, otoskleroz, Mener kasalligi
- KT, MRT, MSKT,
- Audiometriyani interpretastiyasi.

Bolalar stomatologiyasi

1. Quyida keltirilgan kasalliklarda profilaktika ishlari, erta tashxislash, shifoxonagacha bo'lgan yordamni ko'rsatish, rastional davolash, reabilitastiya va dispanser kuzatuvini amalga oshirish:

Stomatitlar

- O'tkir og'riqlarda yordam ko'rsatish (pulpit, periodontit)
- Og'iz bo'shlig'i va tishlar ko'ruvi
- Tish-jag' tizimini baholash, ularning o'sishi va rivojlanishi, tishlarning yorib chiqishi muddatlari
- Tishlar va og'iz bo'shlig'ining gigienasi, og'iz bo'shlig'ini parvarishlash uchun gigienik vositalar
- Stomatitlarda og'iz bo'shlig'i shilliq qavatiga antiseptik ishlov berish
- Bolalarning rastional ovqatlanishi tamoyillari.

2. Dastlab shifoxonagacha bo'lgan birinchi tibbiy yordamni ko'rsatib, maxsus tibbiy yordamni talab qiluvchi o'tkir holatlar yoki kasalliklarni tashxislash va o'z vaqtida tor mutaxassislar maslahati va ko'ruvidan o'tkazishga yo'llanma berish va/yoki stasionar sharoitda davolash va bemorning keyingi kuzatuvini quyidagi kasalliklarda olib borish:

- Karies va kariesning asoratlari (pulpit, periodontit)
- Jag'-yuz sohasining odontogen yallig'lanishli kasalliklari (periostit, absstess, flegmona, osteomielit)
- Bolalarda og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining kasalliklari
- Bolalarda tish-jag' tizimining tug'ma nuqsonlari
- Rentgenologik tekshiruvlarni interpretastiyasi.

Bolalar ginekologik kasalliklari

1. Quyida keltirilgan kasalliklarda profilaktika ishlari, erta tashxislash, shifoxonagacha bo'lgan yordamni ko'rsatish, rastional davolash, reabilitastiya va dispanser kuzatuvini amalga oshirish:

- Telarxe, izolyastiyalangan telarxe
- Mastit
- Tashqi jinsiy a'zolar ko'ruvi
- Sut bezlari ko'ruvi
- Homiladorlikni tekshirish uchun testlar

2. Dastlab shifoxonagacha bo'lgan birinchi tibbiy yordamni ko'rsatib, maxsus tibbiy yordamni talab qiluvchi o'tkir holatlar yoki kasalliklarni tashxislash va o'z vaqtida tor mutaxassislar maslahati va ko'ruvidan o'tkazishga yo'llanma

berish va/yoki stasionar sharoitda davolash va bemorning keyingi kuzatuvini quyidagi kasalliklarda olib borish:

- Jinsiy a'zolar rivojlanishining nuqsonlari (qizlik pardasining bitib ketishi)
- Vulvovaginit
- O'smirlarda vulvovaginit
- Jinsiy lablarning tortmalari (srashenie)
- Jinsiy a'zolarning jarohatlanishi
- O'tkir qirrali kondilomalar
- Ikkilamchi amenoreya
- Disfunktsional bachadondan qon ketishi
- Algodismenoreya
- Menstruastiya orasidagi og'riqlar
- Homiladorlik
- Bachadondan tashqari homiladorlik
- Nomusga tegish
- Ginekologik ko'ruv
- UTT,
- MRT va i MSKT tekshiruvi,
- Gormonal tekshiruvi interpretastiyasi.

5. UMUMIY AMALIYOT PEDIATR EGA BO'LISHI ShART AMALIY KO'NIKMALAR

Umumiy amaliyot pediatri quyidagi amaliy ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak:

- pediatrik yordamni tashkillashtirish bo'yicha O'zbekiston Respublikasi qonunchiligining buyruqlari va boshqa me'yoriy hujjatlardan foydalanish;
- me'yoriy talablarga muvofiq poliklinika, ambulatoriya sharoitida tibbiy hujjatlar bilan ishlash;
- maktab yoshidagi bolalar va o'smirlar va ota-onalar orasida sog'lom turmush tarzini targ'ibot qilish;
- bolalar kasalliklarini kamaytirish bo'yicha profilaktik ishlarni tashkillashtirish;
- sog'lom va bemor bolalar, xavf guruxidagi bolalarning dispanser kuzatuvini tashkillashtirish;
- surunkali kasalliklarning zo'rayishini oldini olish;
- bolalar kasallanishini kamaytirish bo'yicha bolalar dispanserizastiyasi va profilaktik ishlar samaradorligini baholash;
- nogiron bolalarning ota-onalariga sanitar-oqartuv ishlari va tibbiy-ijtimoiy yordamni tashkillashtirish;
- rivojlanishining o'ziga xosligini hisobga olgan holda yangi tug'ilgan chaqaloqlar va erta yoshdagi bolalarning patronaji, dispanserizastiyasini tashkillashtirish;
- turli yoshdagi sog'lom bolalarning to'g'ri ovqatlanish-rastionini tuzish;

- neonatal davrdan to o'smirlik davrigacha bo'lgan bolalarning ko'ruvi va fizikal tekshiruvini o'tkazish;
- yoshiga mos ravishda bolaning ko'rsatkichlari va jismoniy, asab-ruhiy rivojlanishining dinamikasini baholash;
- bemor bolaning og'irlik darajasini baholash, a'zo va tizimlari bo'yicha yoshiga xos xususiyatlarini hisobga olib klinik tekshiruvlar o'tkazish;
- bemor bola ko'ruvining klinik ma'lumotlari, laborator-instrumental tekshiruv natijalarini taxlil qilish va interpretatsiya qilish;
- umumqabul qilingan tasnifga muvofiq tashxis qo'yish va asoslash;
- qiyosiy tashxislashni olib borish;
- kasallik va bolaning yoshiga muvofiq ovqatlantirish va davolash;
- kasallik prognozi va yakunini bilish;
- pediatriya sohasida ko'p uchraydigan holatlar: o'tkir qon-tomir, nafas etishmovchiligi, infeksiyon toksik va anafilaktik shok, talvasa; buyrak va jigar xurujlari, elektr bilan jarohatlanish, kuyishlar, sovqotish va cho'kishda shoshilinch yordamni tashkillashtirish;
- yo'l-transport hodisalari, katastrofa va aholining ommaviy shikastlanishida birlamchi tibbiy yordamni tashkillashtirish.

UMUMIY AMALIYOT PEDIATRI MUSTAQIL QILA OLISHI KERAK:

- bemor bilan suhbat o'tkazish, anamnestik va katamnestik ma'lumotlarni yig'ish; bemorni kuzatish, olingan ma'lumotlarni taxlil qilish;
- pediatriyada qo'llaniladigan diagnostik usullar, laborator va instrumental tekshiruv usullari natijalaridan foydalanish;
- bolalarda uchraydigan patologiya diagnostikasi usullari va tegishli davoni tanlash;
- pediatriyada shoshilinch holatlarni aniqlash, bolalar va o'smirlarga hayot uchun xavfli bo'lgan holatlarda birlamchi shoshilinch va reanimastion tibbiy yordamni ko'rsatish;
- bolalar va o'smirlarda kasallanishni kamaytirish bo'yicha profilaktik va dispanserizatsiya ishlarini tashkillashtirish va olib borish;
- bemor bolalar va o'smirlarga reabilitastion yordamni rejalashtirish va olib borish.

UMUMIY AMALIYOT PEDIATRI QUYIDAGI AMALIY MAHORATLARGA EGA BO'LISHI KERAK:

1. Bolalarni kasalliklarini integratsion usulda olib borish
2. Tana vazni va bo'y indeksini aniqlash va BJSSTning jadvali asosida baxolash
3. Xronologik yoshnini aniqlash

4. Bolani psixomotor rivojlanishini baxolash va monitoringini olib borish
5. Bolani ko'krakga to'g'ri qo'yish texnikasini o'rgatish
6. Bolalarda oziqlanish buzilishi belgilarini va darajasini aniqlash
7. Qon bosimni o'lchash
8. EKG olish
9. EKGni taxlil qilish
10. Pikfluometriyani o'tqazish va baholash

6. UMUMIY AMALIYOT PEDIATRNING MUNOSABATLARIGA QO'YILADIGAN TALABLAR

Bemorlarga nisbatan umumiy amaliyot pediatri tomonidan ko'rsatiladigan munosabat:

- Shifokor deontologiyasi
- Shifokorlik sirini saqlash
- Bemor va uning oilasi uchun ma'lumotlarni taqdim etish va maslahat berish
- Surunkali kasalliklari bo'lgan bemorlarni dinamikasi kuzatuvini olib borish
- Bemorlar va ijtimoiy himoyalangan guruxlarni parvarishlash bo'yicha nazoratni amalga oshirish
- Tibbiy aralashuvlarni rastional olib borish
- Erta tashxislash va xavf omillarini aniqlash
- Shifoxonagacha bo'lgan bosqichda tashxislash

Xodimlarga nisbatan umumiy amaliyot pediatri tomonidan ko'rsatiladigan munosabat:

- Brigada bo'lib ishlash
- Mehnatni tashkillashtirish
- Boshqa muassasalarning xodimlari bilan hamkorlikda ishlash.
- Maslahatchilarni jalb etish

Shifokor malakasini takomillashtirishga nisbatan umumiy amaliyot pediatri tomonidan ko'rsatiladigan munosabat:

- Tashxislash va davolashning zamonaviy usullariga ega bo'lishga intilish
- Hujjatlar va hisobotlarni bexato olib borish
- Kasbiy ta'limni davom ettirish
- Kompyuterda ishlash, Internetdan foydalanish, ingliz tilini bilish
- Vaqt menedjmentini joriy etish va QVP/QOP va OP faoliyatini tashkillashtirish.

7. UZLUKSIZ KASBIY TA'LIM VA UMUMIY AMALIYOT PEDIATRINING ATTESTASIYASI

Umumiy amaliyot pediatri muntazam ravishda o'z-o'zini o'qitish orqali o'z kasbiy bilimlar va ko'nikmalarini uzluksiz ravishda takomillashtirib borishi lozim. Umumiy amaliyot pediatrlari oliy tibbiy o'quv muassasalari, malaka oshirish institutlarida sertifikatlar va/yoki guvohnomalar olish bilan bir oylik stikllar ko'rinishida ta'lim olishlari mumkin.

Umumiy amaliyot pediatri sog'liqni saqlash boshqarmasi yoki xalqaro tashkilotlar tomonidan tuman, viloyat va respublika miqyosida tashkil etilgan, yakunida sertifikatlar, attestatlar, guvohnomalar olish bilan, qisqa muddatli o'quv kurslari va seminarlarida ishtirok etishi lozim.

Har bir umumiy amaliyot pediatri ko'rsatiladigan tibbiy yordamning sifatini yaxshilash uchun har yili ish auditini olib boradi. Shifokor uchastkasidagi eng muhim bo'lgan muammo bo'yicha loyiha shakllantiradi, natijalari davolash kengashida muhokama etiladi.

Har bir umumiy amaliyot pediatri har yili aholi salomatligini muhofaza qilish va bemorlarga tibbiy yordam ko'rsatish bo'yicha olib borilgan ishlar haqida hisobot topshiradi.

Har 5 yilda umumiy amaliyot pediatri o'z malakasini tasdiqlash uchun kasbiy attestastiya imtihonini topshirishi shart.

Malaka tavsifnomasi tuzilishida quyidagi hujjatlar bilan ishlangan:

Asosiy va qo'shimcha adabiyotlar hamda axborot manbalari

Asosiy adabiyotlar

1. Poliklinik pediatriya va reabilitologiya. Shamansurova E.A. va boshk., Toshkent, 2010.
2. Poliklinik pediatriya va reabilitologiya. E.A. Shamansurova va boshq. Toshkent, 2010.
3. Амбулаторно-поликлиническая педиатрия под ред. А.А.Баранова, М., 2012.
4. Детские болезни. Том 1. Шабалов Н.П. Питер, 2017
5. Детские болезни. Том 2. Шабалов Н.П. Питер, 2009
6. Секреты педиатрии. Ричард А. Полин, Марк Ф. Дитмар, М., 2001
7. Педиатрия, национальное руководство, Баранов А.А., М., 2010
8. ИВДВ, ВОЗ, 2011
9. Bolalar kasalliklarini integrastion usulda olib borish. O'quv qo'llanma. UzRCCSV/YUNISEF, 2011. 205c

10. Клиническое руководство по диагностике, лечению и профилактике гельминтозов у детей до 14 лет в первичном звене здравоохранения. Ташкент, 2009
11. Клиническое руководство по скринингу, профилактике и лечению железодефицитной анемии, Ташкент 2004
12. Клиническое руководство по диагностике острых инфекций верхних и нижних дыхательных путей у детей до 5 лет в амбулаторно-поликлиническом звене здравоохранения, Ташкент, 2007
13. Рост и развитие детей до 5 лет, методическое руководство, Ташкент, 2009
14. Берман Р.Э., Клигман Р.М., Дженсон Х.Б. - Педиатрия по Нельсону (17-е изд., Рид Элсивер, МИА) - 2009

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. Ю.Организация работы в поликлинике. Шамансурова Э.А. и соавт., Ташкент, 2007.
2. Poliklinika ishini tashkil qilish. Shomansurova E.A. va boshq., Toshkent, 2007.
3. KVP da laboratoriya analizlarni interpretastiyasi. Shamansurova E.A., Maxkamova G.G. Butaev Ch.J. va boshq, Toshkent, 2019
4. Umumiy amaliyot shifokori uchun kullanma. F.G.Nazirov, A.G.Gadoev ga xiriri ostida. GEOTAR, Media, M.2007.
5. Общая врачебная практика. Руководство под ред. Ф.Г.Назирова, А.Г.Гадаева. - М.: ГЭОТАР, 2005.
6. Справочник врача общей практики под ред. А.В.Алимова. Ташкент, 2010
7. Дж. Мерта. Справочник врача общей практики. Инглиз тилидан таржима, Москва. 1997.
8. Энциклопедия клинического обследования больного. Б.Бейтс ва бoshk. Инглиз тилидан таржима. М.: ГЭОТАР, 1998.
9. Общеврачебная практика. Нобель. - М.: ГЭОТАР, 2004.
10. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47b.
11. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
12. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda.
13. Национальный стандарт по повышению качества оказания перинатальной помощи в родовспомогательных учреждениях системы здравоохранения Республики Узбекистан. Ташкент, 2015. 136с.
14. Передовые практики в акушерстве и гинекологии. Руководство. Д.К. Нажмутдинова с соавт. Ташкент, 2017. 500с

15. Неотложная помощь в акушерской практике. Пакет учебных материалов по ИВБР. USAID, Проект Здоровая Семья. Ташкент. -2014.-209с.
16. Предупреждение трансмиссий ВИЧ от матери ребенку(учебное пособие для акушер- гинекологов, неонатологов, педиатров, инфекционистов, семейных врачей, организаторов здравоохранения, врачей-интернов и студентов), Украина. UNICEF, 2013.-268с.
17. Mirziyoev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. 2017 y, 104 bet, O'zbekiston matbuot va axborot agentligining "O'zbekiston" nashriyoti matbaa ijodiy uyi.
18. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. 2017y, 488 bet. O'zbekiston matbuot va axborot agentligining "O'zbekiston" nashriyoti matbaa ijodiy uyi.
19. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. 2016 y, 56 bet, O'zbekiston matbuot va axborot agentligining "O'zbekiston" nashriyoti matbaa ijodiy uyi.

O'zbekiston Respublikasi Xukumati va Sog'liqni saqlash vazirligining direktiv xujjatlari

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Tibbiyot va farmastevtika ta'limi va ilm-fani tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2019 yil 6 maydagi PQ-4310-sonli qarori.
2. O'zbekiston Sog'liqni saqlash vazirining "269" sonli "Birlamchi maqsadli ixtisoslashtirish kurslariga qabul qilish to'g'risida", 2019 yil 31 oktyabrdagi buyrug'i
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida» 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-sonli qarori.
4. «O'zbekiston Respublikasi sog'liqni saqlash tizimini tubdan takomillashtirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar to'g'risida»gi 2018 yil 7 dekabrdagi PF-5590-son farmonlari.
5. «O'zbekiston Respublikasida birlamchi tibbiy-sanitariya yordami muassasalari faoliyatini tashkil etishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida», 2017 yil 29 martdagi PQ-2857-sonli qarori.
6. «2019–2022 yillarda yuqumli bo'lmagan kasalliklar profilaktikasi darajasini oshirish to'g'risida»gi 2018 yil 18 dekabrdagi PQ-4063-sonli qarori.
7. Постановление Президента Республики Узбекистан от 1 июля 2009 года №ПК-1144 «2009-2013 йилларда ахолининг репродуктив саломатлигини мустахкамлаш, соғлом бола туғилиши, жисмоний ва маънавий баркамол авлодни вояга етказиш борасидаги ишларни янада кучайтириш ва самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари Дастури тугрисида»

8. Приказ №277 от 20 июня 2007 года О профилактике передачи ВИЧ инфекции от матери к ребенку в родильных учреждениях системы Министерства здравоохранения.
9. Приказ №428 от 27 сентября 2007г. «О внедрении расследования критических случаев в акушерской практике в родовспомогательных учреждениях системы Министерства здравоохранения Республики Узбекистан»
10. Приказ №600 МЗ РУз от 29.12.2007. О соблюдении санитарно-гигиенического, противоэпидемиологического и дезинфекционного режима в лечебно-профилактических учреждениях в Республике Узбекистан
11. Приказ № 243 от 4 августа 2009 года «О внедрении Конфиденциального исследования случаев материнской смертности в лечебно-профилактических учреждениях системы Министерства здравоохранения»

Internet saytlari

[www//http:edu-uz](http://www.edu-uz) .
[www//http: pediatr-ru](http://www.pediatr-ru)
[www//http: pubMed](http://www.pubMed)
www.medport.ru/medpb/ - Медицина Петербурга
www.mediasphera.aha.ru/pediatr/ped-mn.htm - Российский вестник перинатологии и педиатрии
[www. ew - a.org.](http://www.ew-a.org) - «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH Vienna

**KELISHUV VARAG'I
ISHLAB CHIQLDI:**

Toshkent pediatriya tibbiyot instituti

rektori _____ B.T.Daminov

2021 yil « _____ » _____

M.o'.

KELISHILDI:

Tibbiy ta'limni rivojlantirish markazi
direktori

_____ **N.R.Yangiyeva**

2021 yil « _____ » _____

M.o'.

Tibbiyot va farmastevtika oliy ta'lim
muassasalari Rektorlar rayosati raisi

_____ **B.T.Daminov**

2021 yil « _____ » _____

M.o'.

O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni
saqlash vaziri o'rinbosari

_____ **U.Yu.Sabirov**

2021 yil « _____ » _____

M.o'.

Fan va ta'lim boshqarmasi boshlig'i

_____ **A.T.Maxmudov**

2021 yil « _____ » _____

M.o'.

Respublika ixtisoslashtirilgan pediatriya ilmiy-amaliy
tibbiyot markazi direktori

_____ **D.I.Axmedova**

2021 yil « _____ » _____

M.o'.

